CURTEA CONSTITUTIONALA

D E C I Z I A Nr. 462

din 17 septembrie 2014

referitoare la exceptia de neconstitutionalitate a dispozitiilor art. 13 alin. (2) teza a doua, art. 83 alin. (3) si art. 486 alin. (3) din Codul de procedura civila

Augustin Zegrean	K presedinte
Valer Dorneanu	K judecator
Toni Grebla	K judecator
Petre Lazaroiu	K judecator
Mircea Stefan Minea	K judecator
Daniel Marius Morar	K judecator
Mona-Maria Pivniceru	K judecator
Puskas Valentin Zoltan	K judecator
Tudorel Toader	K judecator
Andreea Costin	K magistrat-asistent

Cu participarea in sedinta publica din 16 septembrie 2014 a reprezentantului Ministerului Public, procuror Simona Ricu.

1. Pe rol se afla solutionarea exceptiei de neconstitutionalitate a dispozitiilor art. 13 alin. (2), art. 83 alin. (3) si art. 486 alin. (3) din Codul de procedura civila, exceptie ridicata de Ion Trebuian, Stoian Onoriu si Dimitrie Crivinantu in dosarele nr. 2.270/115/2013, nr. 5.103/108/2013 si nr. 5.582/30/2013 ale Curtii de Apel Timisoara K Sectia contencios administrativ si fiscal, de Gheorghe Ibris in Dosarul nr. 4.906/118/2013 al Curtii de Apel Constanta K Sectia a II-a civila, de contencios administrativ si fiscal si de Mihai Chitu in Dosarul nr. 4.576/86/2013 al Curtii de Apel Suceava K Sectia a II-a civila, de contencios administrativ si fiscal si care formeaza obiectul Dosarului Curtii Constitutionale nr. 107D/2014.

2. Dezbaterile initiale au avut loc in sedinta publica din 3 iulie 2014, in prezenta reprezentantului Ministerului Public si a partii Onoriu Stoian, cand, in temeiul dispozitiilor art. 14 si art. 53 alin. (5) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea si functionarea Curtii Constitutionale, Curtea a dispus conexarea dosarelor nr. 200D/2014, nr. 263D/2014, nr. 383D/2014 si nr. 496D/2014 la Dosarul nr. 107D/2014, care este primul inregistrat, si au fost consemnate in incheierea de sedinta de la acea data. Prin aceeasi incheiere, avand in vedere imposibilitatea constituirii majoritatii prevazute de art. 51 alin. (1) teza a doua din Legea nr. 47/1992, Curtea a hotarat redeschiderea dezbaterilor pentru data de 16 septembrie 2014, dispunand citarea partilor din dosare. Dezbaterile de la aceasta data au avut loc in prezenta reprezentantului Ministerului Public si a partii Onoriu Stoian si au fost consemnate in incheierea de sedinta de la aceasta data, cand Curtea a dispus, in temeiul art. 57 si art. 58 alin. (3) din Legea nr. 47/1992, amanarea pronuntarii asupra cauzei pentru data de 17 septembrie 2014, data la care a pronuntat prezenta decizie.

C U R T E A,

avand in vedere actele si lucrarile dosarelor, constata urmatoarele:

3. Prin Incheierea din 15 ianuarie 2014, pronuntata in Dosarul nr. 2.270/115/2013, **Curtea de Apel Timisoara R Sectia contencios administrativ si fiscal a sesizat Curtea Constitutionala pentru solutionarea exceptiei de neconstitutionalitate a dispozitiilor art. 13 alin. (2), art. 83 alin. (3) si art. 486 alin. (3) din Codul de procedura civila**. Exceptia a fost invocata de Ion Trebuian intr-o cauza avand ca obiect solutionarea recursului formulat impotriva unei sentinte prin care s-a respins cererea acestuia de obligare a Inspectoratului de Politie Caras-Severin la plata despagubirilor in suma de 6.000 euro, echivalent in lei la data platii, acordate pentru invaliditate de gradul al III-lea, in temeiul art. 4 alin. (2) din Hotararea Guvernului nr. 1.083/2008 privind asigurarea despagubirilor de viata, sanatate si bunuri ale politistilor.

4. Prin Incheierea din 11 martie 2014, pronuntata in Dosarul nr. 5.103/108/2013, **Curtea de Apel Timisoara R Sectia de contencios administrativ si fiscal a sesizat Curtea Constitutionala cu solutionarea exceptiei de neconstitutionalitate a dispozitiilor art. 13 alin. (2), ale art. 83 alin. (3), precum si ale art. 486 alin. (3) din Codul de procedura civila**. Exceptia a fost invocata de Onoriu Stoian, intr-un dosar avand ca obiect anularea unui act administrativ.

5. Prin Incheierea din 26 februarie 2014, pronuntata in Dosarul nr. 4.906/118/2013, **Curtea de Apel Constanta R Sectia a II-a civila, de contencios administrativ si fiscal a sesizat Curtea Constitutionala pentru solutionarea exceptiei de neconstitutionalitate a dispozitiilor art. 13 alin. (2) si art. 83 alin. (3) din Codul de procedura civila**. Exceptia a fost invocata de Gheorghe Ibris intr-o cauza de contencios administrativ avand ca obiect solutionarea recursului formulat impotriva unei sentinte civile prin care a fost respinsa cererea acestuia de obligare a primarului municipiului Constanta de a-l primi in audienta.

6. Prin Incheierea din 15 aprilie 2014, pronuntata in Dosarul nr. 5.582/30/2013, **Curtea de Apel Timisoara R Sectia de contencios administrativ si fiscal a sesizat Curtea Constitutionala cu solutionarea exceptiei de neconstitutionalitate a dispozitiilor art. 13 alin. (2), ale art. 83 alin. (3), precum si ale art. 486 alin. (3) din Codul de procedura civila**. Exceptia a fost invocata de Dimitrie Crivinantu intr-un dosar avand ca obiect anularea unui act administrativ.

7. Prin Incheierea din 9 mai 2014, pronuntata in Dosarul nr. 4.576/86/2013, **Curtea de Apel Suceava R Sectia a II-a civila, de contencios administrativ si fiscal a sesizat Curtea Constitutionala cu solutionarea exceptiei de neconstitutionalitate a dispozitiilor art. 13 alin. (2) din Codul de procedura civila**. Exceptia a fost invocata de Mihai Chitu intr-un dosar avand ca obiect solutionarea cererii acestuia de eliberare a unor copii ale unor acte administrative.

8. **In motivarea exceptiei de neconstitutionalitate** se sustine, in esenta, ca dispozitiile legale criticate din Codul de procedura civila incalca accesul liber la justitie si dreptul la aparare al fiecarui cetatean, intrucat lipsa posibilitatilor financiare, care impiedica apelarea la serviciile unui avocat, nu ar trebui sa duca la anularea cererii de recurs facuta in termen. Considera ca dispozitiile legale criticate infrang vointa partii de a se apara singura, drept fundamental garantat de Conventia pentru apararea drepturilor omului si a libertatilor fundamentale, iar interpretarea art. 452 raportat la art. 451 din Codul de procedura civila, in sensul conditionarii acordarii cheltuielilor de

judecata reprezentand onorariul de avocat, prin atasarea imputernicirii avocatiale la dosar, constituie o incalcare a art. 21 din Constitutia Romaniei si a art. 6 paragraful 1 din Conventia pentru apararea drepturilor omului si a libertatilor fundamentale.

9. Asadar, orice conditionare a accesului liber la justitie ar reprezenta o nesocotire a acestui principiu constitutional fundamental si a unor standarde internationale universale, in orice democratie reala. Pe plan procesual, accesul liber la justitie se concretizeaza in prerogativele pe care le implica dreptul la actiune, ca aptitudine legala ce este recunoscuta de ordinea juridica oricarei persoane fizice sau juridice. Pornind de la premisa ca drepturile fundamentale trebuie garantate intr-o maniera concreta si reala, iar nu iluzorie si teoretica, imposibilitatea concreta de sesizare a unei instante de catre persoana interesata constituie o incalcare a dreptului acesteia de acces la justitie. Acest drept impune obligatii in sarcina legiuitorului si executivului, iar statul este tinut sa acorde oricarei persoane toate facilitatile rezonabile de drept si de fapt, pentru a accede la instanta.

10. Se mai arata ca accesul liber la justitie presupune posibilitatea oricarei persoane de a se adresa direct si nemijlocit la o instanta de judecata, pentru apararea drepturilor si intereselor legitime. Totodata, se sustine ca desi dreptul de acces la justitie nu este absolut si nu presupune caracterul gratuit al justitiei, totusi se incalca principiul proportionalitatii atunci cand se stabilesc taxe judiciare de timbru exorbitante, care depasesc posibilitatile financiare ale justitiabilului. Astfel de situatii au fost analizate in jurisprudenta Curtii Europene a Drepturilor Omului, care a constatat ca pot conduce la incalcarea art. 6 din Conventie.

11. In sustinerea exceptiei, de asemenea, se invoca si deciziile Curtii Constitutionale nr. 953 din 19 decembrie 2006, nr. 347 din 3 aprilie 2007 si nr. 467 din 22 aprilie 2008 prin care s-a statuat ca, in sensul principiului constitutional instituit de art. 21 privind accesul liber la justitie, se inscrie si posibilitatea oricarei persoane de a se adresa direct si nemijlocit instantelor de judecata pentru apararea drepturilor, a libertatilor si a intereselor sale legitime. Sub acest aspect, precizarea din alin. (2) al art. 21, potrivit careia nicio lege nu poate ingradi exercitarea acestui drept, este fireasca. De aceea, imposibilitatea depunerii unei plangeri la instanta judecatoreasca competenta ingradeste accesul direct la justitie.

12. **Curtea de Apel Timisoara R Sectia contencios administrativ si fiscal,** in Dosarul Curtii Constitutionale nr. 107D/2014, in opinia majoritara exprimata, apreciaza ca exceptia este intemeiata. Dispozitiile legale criticate incalca art. 20 si art. 21 din Constitutie. In acest sens retine ca cele trei articole din Codul de procedura civila criticate instituie obligativitatea angajarii unui avocat atat pentru redactarea cererii de recurs, cat si pentru exercitarea si sustinerea recursului, lipsa avocatului in cele trei etape fiind sanctionata cu nulitatea recursului de dispozitiile art. 83 alin. (3) din Codul de procedura civila. Or, aceste dispozitii contravin, in opinia majoritara a instantei de recurs, dispozitiilor constitutionale care garanteaza accesul liber la justitie reglementat de art. 21 din Constitutie intr-o maniera neconditionata. Maniera neconditionata de reglementare din Constitutie rezulta din imprejurarea ca in privinta liberului acces la justitie Legea fundamentala nu face trimitere la legea organica si la posibilitatea ca acest drept sa fie exercitat in anumite conditii, spre deosebire de alte drepturi si libertati fundamentale reglementate in cadrul acesteia, pentru care legiuitorul constituant a inteles sa foloseasca sintagma Sin conditiile legiiZ. Mai mult decat atat, angajarea unui aparator este reglementata de Constitutie ca un drept (art. 24 din Constitutie), insa dispozitiile criticate din Codul de procedura civila au transformat acest drept intr-o obligatie care, in situatia nerespectarii, conduce la blocarea accesului la justitie, fara posibilitatea acoperirii nulitatii, potrivit art. 177 alin. (2) din Codul de procedura civila, de vreme ce exercitarea caii de atac si redactarea motivelor de recurs trebuie realizate in termenul legal. Instanta de recurs apreciaza ca art. 6 din Conventia pentru apararea drepturilor omului si a libertatilor fundamentale reglementeaza un drept efectiv, insa aceasta exigenta nu pare a fi respectata de Codul de procedura civila, intrucat prin transformarea acestui drept in obligatia de a fi asistat/reprezentat de un avocat, precum si prin modul de reglementare de catre Codul de procedura civila, justitiabilul este luat prin surprindere K de cele mai multe ori dupa implinirea termenului de recurs, cand se invoca exceptia nulitatii K, dupa ce, in prima instanta, si eventual in apel, i s-a permis sa se apere singur. Legat de acest aspect, instanta sustine ca dispozitiile art. 425 alin. (3) teza finala din Codul de procedura civila prevad inserarea in dispozitivul hotararii supuse caii de atac a mentiunii instantei la care se depune cererea, omitand a atrage atentia partii interesate asupra nulitatii recursului in cazul in care acesta nu va fi exercitat, redactat si apoi sustinut de catre avocat.

13. **Curtea de Apel Timisoara R Sectia contencios administrativ si fiscal,** in dosarele Curtii Constitutionale nr. 200D/2014 si nr. 383D/2014, si-a exprimat opinia potrivit careia exceptia de neconstitutionalitate este neintemeiata. Instanta arata ca obligativitatea redactarii recursului prin avocat si a reprezentarii in recurs numai prin avocat a fost edictata tocmai avand in vedere specificul acestei cai de atac, in care sunt examinate exclusiv modul de aplicare si de interpretare a dispozitiilor legale, odata cu modificarile aduse recursului prin noul Cod de procedura civila si eliminarea fostului art. 3041 din Codul de procedura civila din 1865. Raportat la aceste modificari legislative, recursul a devenit o cale de atac cu un formalism pronuntat, care implica stabilirea clara a cazurilor de recurs pe care recurentul intelege sa le invoce si motivarea lor adecvata. Eventuala invocare a resurselor financiare ale recurentului nu poate fi luata in considerare, in conditiile in care acesta are posibilitatea de a solicita acordarea ajutorului public judiciar si desemnarea unui avocat in vederea exercitarii caii de atac potrivit dispozitiilor art. 13 din Ordonanta de urgenta a Guvernului nr. 51/2008 privind ajutorul public judiciar in materie civila. Accesul liber la justitie nu echivaleaza cu accesul la toate procedurile in mod nereglementat si in orice mod, cu ignorarea cerintelor de buna administrare a justitiei.

14. **Curtea de Apel Constanta R Sectia a II-a civila, de contencios administrativ si fiscal** apreciaza ca normele de procedura cuprinse in art. 13 alin. (2) si art. 83 alin. (3) din Codul de procedura civila nu incalca drepturile constitutionale prevazute de art. 21 si art. 24. Arata ca recursul este o cale extraordinara de atac ce poate fi exercitata de partea nemultumita doar pentru motive de nelegalitate si in conditii strict si limitativ prevazute de lege. Scopul edictarii dispozitiilor legale criticate este acela de a se asigura o protectie ridicata a intereselor justitiabililor si a calitatii actului de justitie.

15. **Curtea de Apel Suceava R Sectia a II-a civila, de contencios administrativ si fiscal** si-a exprimat opinia potrivit careia exceptia de neconstitutionalitate este neintemeiata. Instanta arata ca, avand in vedere marja pe care o au statele membre, in lipsa oricarei aparente de restrangere nerezonabila sau disproportionata a dreptului de acces la justitie, dispozitiile art. 13 alin. (2) din Codul de procedura civila nu incalca nici art. 20 si art. 31 din Constitutie si nici art. 6 din Conventia pentru apararea drepturilor omului si a libertatilor fundamentale, iar organizarea unui sistem judiciar care impune ca ultima cale de

atac introdusa la o instanta superioara sa fie formulata doar prin avocat este comuna mai multor sisteme judiciare ale statelor membre ale Conventiei mentionate. Masura in discutie urmareste un scop legitim, avand in vedere caracteristicile instantelor superioare care examineaza recursuri in casatie, adica numai probleme legate de interpretarea si aplicarea dreptului incident, procedura avand in acest caz un formalism si o tehnicitate ridicate. Pentru aceleasi considerente, masura este si una proportionala, mai ales ca Statul roman a reglementat si asistenta juridica gratuita. Curtea Europeana a Drepturilor Omului, in jurisprudenta sa K Hotararea din 12 martie 2002, pronuntata in Cauza *Raitiere impotriva Frantei,* Hotararea din 6 iunie 2002, pronuntata in Cauza *Mafille impotriva Frantei* si Hotararea din 21 mai 1998, pronuntata in Cauza *Belane Bocsi impotriva Ungariei*, a apreciat ca cerinta ca reclamantul sa fie reprezentat de un avocat nu contravine Conventiei.

16. Potrivit prevederilor art. 30 alin. (1) din Legea nr. 47/1992, incheierile de sesizare au fost comunicate presedintilor celor doua Camere ale Parlamentului, Guvernului si Avocatului Poporului, pentru a-si exprima punctele de vedere asupra exceptiei de neconstitutionalitate.

17. **Avocatul Poporului** considera ca dispozitiile legale criticate sunt constitutionale. Obligativitatea asistarii si/sau reprezentarii partilor in fata instantei de recurs fie de catre avocat, fie de catre consilierul juridic, instituita de normele criticate, reprezinta concretizarea la nivel legislativ a obligatiei statului de a asigura garantarea dreptului la aparare in aplicarea art. 24 alin. (1) din Constitutie.

18. **Presedintii celor doua Camere ale Parlamentului** si **Guvernul** nu au comunicat punctele lor de vedere asupra exceptiei de neconstitutionalitate.

19. La dosarul cauzei, in data de 25 iunie 2014, a fost depus din partea Uniunii Nationale a Barourilor din Romania, in calitate de *amicus curiae,* un punct de vedere in sprijinul respingerii exceptiei de neconstitutionalitate. La solicitarea Uniunii Nationale a Barourilor din Romania, Facultatea de Drept a Universitatii Bucuresti a transmis, la data de 27 iunie 2014, Curtii Constitutionale un punct de vedere prin care sustine constitutionalitatea textelor din Codul de procedura civila care consacra obligativitatea asistentei juridice in recurs, prin avocat sau consilier juridic. De asemenea, la data de 1 iulie 2014, Uniunea Nationala a Barourilor din Romania a transmis Curtii Constitutionale punctul de vedere al Universitatii din Craiova, Facultatea de Drept si Stiinte Sociale, prin care se arata ca aceasta sustine studiul elaborat de catre Uniunea Nationala a Barourilor din Romania.

C U R T E A,

examinand incheierile de sesizare, punctele de vedere ale Avocatului Poporului, rapoartele intocmite de judecatorul-raportor, notele scrise depuse, sustinerile partii prezente, concluziile procurorului, dispozitiile legale criticate, raportate la prevederile Constitutiei, precum si Legea nr. 47/1992, retine urmatoarele:

20. Curtea Constitutionala a fost legal sesizata si este competenta, potrivit dispozitiilor art. 146 lit. d) din Constitutie, precum si ale art. 1 alin. (2), ale art. 2, 3, 10 si 29 din Legea nr. 47/1992, sa solutioneze exceptia de neconstitutionalitate.

21. Obiectul exceptiei de neconstitutionalitate, astfel cum rezulta din incheierile de sesizare, il constituie dispozitiile art. 13 alin. (2), art. 83 alin. (3) si art. 486 alin. (3) din Codul de procedura civila. Din analiza dosarelor cauzelor, Curtea retine ca, in realitate, se critica doar dispozitiile art. 13 alin. (2) teza a doua, art. 83 alin. (3), precum si art. 486 alin. (3) cu referire la mentiunile care decurg din obligativitatea formularii si sustinerii cererii de recurs prin avocat, texte asupra carora urmeaza a se pronunta prin prezenta decizie si care au urmatorul cuprins:

K Art. 13 alin. (2) teza a doua: *SIn recurs, cererile si concluziile partilor nu pot fi formulate si sustinute decat prin avocat sau, dupa caz, consilier juridic, cu exceptia situatiei in care partea sau mandatarul acesteia, sot ori ruda pana la gradul al doilea inclusiv, este licentiata in drept.;*

K Art. 83 alin. (3): *SLa redactarea cererii si a motivelor de recurs, precum si in exercitarea si sustinerea recursului, persoanele fizice vor fi asistate si, dupa caz, reprezentate, sub sanctiunea nulitatii, numai de catre un avocat, in conditiile legii, cu exceptia cazurilor prevazute la art. 13 alin. (2).;*

K Art. 486 alin. (3): *SMentiunile prevazute la alin. (1) lit. a) si c)Oe), precum si cerintele mentionate la alin. (2) sunt prevazute sub sanctiunea nulitatii. Dispozitiile art. 82 alin. (1), art. 83 alin. (3) si ale art. 87 alin. (2) raman aplicabile.*

22. Autorii exceptiei de neconstitutionalitate sustin ca dispozitiile de lege criticate contravin prevederilor constitutionale ale art. 16 privind principiul egalitatii in fata legii, art. 21 privind accesul liber la justitie, art. 24 privind dreptul la aparare, art. 31 alin. (2) privind dreptul la o informare corecta, art. 52 privind dreptul persoanei vatamate de o autoritate publica, art. 124 alin. (2) privind infaptuirea justitiei, precum si ale art. 6 privind dreptul la un proces echitabil si art. 13 privind dreptul la un recurs efectiv din Conventia pentru apararea drepturilor omului si a libertatilor fundamentale. In consecinta, Curtea retine ca autorii exceptiei invoca normele de referinta din Constitutie, astfel cum acestea se interpreteaza, potrivit art. 20 alin. (1) din Constitutie, si prin prisma dispozitiilor art. 6 si art. 13 din Conventia pentru apararea drepturilor omului si a libertatilor fundamentale.

23. Examinand exceptia de neconstitutionalitate, Curtea constata ca textele legale criticate reglementeaza obligativitatea reprezentarii si asistarii partilor prin avocat in calea de atac a recursului, respectiv obligativitatea redactarii cererii de recurs, precum si exercitarea si sustinerea recursului numai prin avocat. In aplicarea acestor reglementari cu caracter de principiu, legiuitorul a prevazut ca recursul si motivele de recurs se depun cu respectarea obligatiei referitoare la reprezentare, intampinarea se redacteaza si se semneaza de avocatul intimatului, iar raspunsul la intampinare de avocatul recurentului.

24. In privinta incalcarii art. 21 din Constitutiei referitor la accesul liber la justitie, Curtea retine ca acest drept constitutional reprezinta fundamentul art. 129 din Constitutie potrivit caruia *SImpotriva hotararilor judecatoresti partile interesate si Ministerul Public pot exercita caile de atac, in conditiile legii.* Prin urmare, legiuitorul poate sa reglementeze, in privinta cailor de atac, termene, forma si continutul, instanta la care se depun, competenta si modul de judecare, solutiile ce pot fi adoptate astfel cum prevede si art. 126 alin. (2) din Constitutie potrivit caruia *SCompetenta instantelor judecatoresti si procedura de judecata sunt prevazute numai prin lege.* De aceea, Curtea a retinut ca accesul liber la justitie nu vizeaza numai actiunea introductiva la prima instanta de judecata, ci si sesizarea oricaror altor instante care, potrivit legii, au competenta de a solutiona fazele ulterioare ale procesului, deci inclusiv cu privire la exercitarea cailor de atac, deoarece apararea drepturilor, a libertatilor si a intereselor legitime ale persoanelor presupune, in mod logic, si posibilitatea actionarii impotriva hotararilor judecatoresti considerate ca fiind nelegale sau neintemeiate. Ca urmare, limitarea dreptului unor parti ale unuia si aceluiasi proces de a exercita caile legale de atac constituie o limitare a accesului liber la justitie (Decizia nr. 482 din 9 noiembrie 2004, publicata in Monitorul Oficial al Romaniei, Partea I, nr. 1.200 din 15 decembrie 2004).

25. In continuare, Curtea retine ca accesul la justitie nu este un drept absolut, putand fi limitat prin anumite conditii de forma si de fond impuse de legiuitor, prin raportare la dispozitiile art. 21 din Constitutie. Aceste conditionari nu pot fi acceptate daca afecteaza dreptul fundamental in chiar substanta sa. Prin urmare, limitarile aduse dreptului fundamental sunt admisibile doar in masura in care vizeaza un scop legitim si exista un raport de proportionalitate intre mijloacele folosite de legiuitor si scopul urmarit de acesta (a se vedea, in acest sens, Decizia nr. 176 din 24 martie 2005, publicata in Monitorul Oficial al Romaniei, Partea I, nr. 356 din 27 aprilie 2005).

26. In consecinta, Curtea retine ca stabilirea unor conditionari pentru introducerea actiunilor in justitie nu constituie, in sine, o incalcare a accesului liber la justitie, el presupunand accesul la mijloacele procedurale prin care se infaptuieste justitia, fiind de competenta exclusiva a legiuitorului de a institui regulile de desfasurare a procesului in fata instantelor judecatoresti, solutie ce rezulta din dispozitiile art. 126 alin. (2) din Constitutie (a se vedea, in acest sens, Decizia nr. 1 din 8 februarie 1994, publicata in Monitorul Oficial al Romaniei, Partea I, nr. 69 din 16 martie 1994). Insa legiuitorul este tinut sa o faca orientandu-se dupa principiul *est modus in rebus,* respectiv sa fie preocupat ca exigentele instituite sa fie indeajuns de rezonabile incat sa nu puna sub semnul intrebarii insasi existenta dreptului (a se vedea, in acest sens, Decizia nr. 39 din 29 ianuarie 2004, publicata in Monitorul Oficial al Romaniei, Partea I, nr. 217 din 12 martie 2004, si Decizia nr. 40 din 29 ianuarie 2004, publicata in Monitorul Oficial al Romaniei, Partea I, nr. 229 din 16 martie 2004). In aceste conditii orice limitare a accesului liber la justitie, oricat de neinsemnata ar fi, trebuie sa fie temeinic justificata, analizandu-se in ce masura dezavantajele create de ea nu cumva depasesc posibilele avantaje (Decizia nr. 266 din 7 mai 2014, publicata in Monitorul Oficial al Romaniei, Partea I, nr. 464 din 25 iunie 2014). Asadar, instituirea unei cai de atac ca modalitate de acces la justitie implica in mod necesar si asigurarea posibilitatii de a o utiliza pentru toti cei care au un drept, un interes legitim, capacitate si calitate procesuala si revine Curtii Constitutionale competenta de a analiza caracterul proportional al conditiei suplimentare impuse (a se vedea *mutatis mutandis* Decizia nr. 39 din 29 ianuarie 2004 si Decizia nr. 40 din 29 ianuarie 2004, precitate).

27. Avand in vedere cele anterior expuse, Curtea constata ca accesul, formularea si exercitarea cailor de atac, asadar, in cauza de fata, a recursului, reprezinta un aspect al accesului liber la justitie, drept fundamental protejat de art. 21 din Constitutie.

28. Curtea retine, totodata, ca, prin instituirea obligativitatii reprezentarii si asistarii partilor prin avocat ca o conditie de admisibilitate a exercitarii caii de atac a recursului, legiuitorul a reglementat o limita a accesului liber la justitie, aspect care se constituie intr-o veritabila interventie a statului in configurarea si structurarea acestui drept fundamental. De asemenea, Curtea constata ca, de principiu, o asemenea interventie a statului este permisa tocmai datorita naturii dreptului prevazut la art. 21 din Constitutie, drept care presupune, in mod intrinsec, o reglementare statala.

29. Intrucat exercitarea cailor de atac reprezinta o fateta a accesului liber la justitie si fiind vorba de o interventie etatica, ii revine Curtii Constitutionale sarcina de a analiza, prin prisma unui test de proportionalitate dezvoltat in jurisprudenta sa (a se vedea, in acest sens, Decizia nr. 266 din 21 mai 2013, publicata in Monitorul Oficial al Romaniei, Partea I, nr. 443 din 19 iulie 2013), daca limitele impuse prin interventia legiuitorului acestui drept K respectiv reglementarea obligativitatii reprezentarii si asistarii prin avocat in etapa procesuala a recursului K reprezinta o limitare rezonabila care sa nu fie disproportionata cu obiectivul urmarit si care sa nu transforme dreptul intr-unul iluzoriu/teoretic. Astfel, in cele ce vor urma, Curtea va analiza daca limitarile aduse dreptului de a ataca prin recurs hotararile judecatoresti din perspectiva accesului liber la justitie au un scop legitim si sunt proportionale cu acel scop.

30. Conform principiului proportionalitatii, orice masura luata trebuie sa fie **adecvata** K capabila in mod obiectiv sa duca la indeplinirea scopului, **necesara** K indispensabila pentru indeplinirea scopului si **proportionala** K justul echilibru intre interesele concrete pentru a fi corespunzatoare scopului urmarit. Astfel, in vederea realizarii testului de proportionalitate, Curtea trebuie, mai intai, sa stabileasca scopul urmarit de legiuitor prin masura criticata si daca acesta este unul legitim, intrucat testul de proportionalitate se va putea raporta doar la un scop legitim.

31. Curtea constata ca, astfel cum rezulta din expunerea de motive care a insotit proiectul Codului de procedura civila, scopul urmarit de legiuitor prin instituirea obligatiei persoanelor fizice de a fi asistate si, dupa caz, reprezentate de avocat la redactarea cererii si a motivelor de recurs, precum si in exercitarea si sustinerea acestuia il reprezinta impunerea unei rigori si discipline procesuale pentru evitarea introducerii unor cereri de recurs in mod abuziv, sicanator sau informe, care nu se incadreaza in mod riguros in motivele de recurs. Prin urmare, legiuitorul, pe de o parte, a urmarit asigurarea unei reprezentari juridice adecvate a partilor si, pe de alta parte, asigurarea functionarii corespunzatoare a instantelor de recurs care examineaza numai chestiuni de legalitate, respectiv conformitatea hotararii pronuntate cu legea. Aceasta regula corespunde noii viziuni asupra recursului reglementat ca o cale extraordinara de atac, potrivit careia conditiile de exercitare sunt stricte, iar motivele de recurs sunt limitativ circumscrise respectarii legalitatii. Prin urmare, Curtea constata ca scopul urmarit de legiuitor este unul legitim.

32. In continuare, Curtea urmeaza sa examineze daca prevederile legale criticate sunt adecvate scopului urmarit. Instituirea obligativitatii reprezentarii si asistarii partilor prin avocat in calea de atac a recursului, respectiv obligatia redactarii cererii de recurs, precum si a exercitarii si sustinerii recursului numai prin avocat, este **in abstracto** o masura adecvata pentru impunerea unei rigori si discipline procesuale.

33. Cu privire la caracterul necesar al masurii criticate, Curtea constata ca potrivit art. 126 alin. (2) din Constitutie legiuitorul este singurul in drept sa stabileasca procedura de judecata, asadar sa aleaga procedura potrivita in raport cu scopul legitim urmarit. In speta, scopul legitim urmarit este buna administrare a justitiei prin cresterea calitatii actului de justitie in procedura recursului, astfel incat reprezentarea si asistarea prin avocat este, de principiu, conforma acestui scop. De aceea, Curtea apreciaza ca optiunea legiuitorului pentru aceasta masura, prin prisma finalitatii sale, este necesara pentru atingerea scopului urmarit. Insa, Curtea retine ca, pentru motivele ce se vor arata in continuare, aceasta masura, astfel cum a fost reglementata, nu apare ca fiind proportionala cu scopul legitim urmarit din perspectiva relatiei existente intre interesul general invocat si cel individual.

34. Astfel, referitor la existenta justului echilibru intre masura care a determinat limitarea dreptului de acces liber la justitie si scopul legitim urmarit, Curtea constata ca nu exista un raport rezonabil de proportionalitate intre cerintele de interes general referitoare la buna administrare a justitiei si protectia drepturilor fundamentale ale individului, dispozitiile legale criticate consacrand un dezechilibru intre cele doua interese concurente.

35. In acest context, Curtea retine ca prin conditionarile impuse realizarii interesului general mentionat este afectat in

mod iremediabil interesul individual, respectiv cel al persoanei care doreste sa recurga la concursul justitiei in vederea realizarii drepturilor si intereselor sale subiective. Astfel, conditionarea exercitarii caii de atac de incheierea, in mod obligatoriu, a unui contract de asistenta judiciara, drept conditie de admisibilitate a recursului, impune in sarcina individului atat conditii excesive pentru exercitarea caii de atac a recursului, cat si costuri suplimentare si semnificative in raport cu cheltuielile efectuate de cetatean pentru plata serviciului justitiei.

36. Curtea retine ca o atare conditie, in sine, este excesiva, depasind cadrul constitutional referitor la exercitarea cailor de atac, astfel cum s-a prevazut la paragraful 26 din prezenta decizie. Legiuitorul trebuie sa se preocupe de aplicarea riguroasa a principiului *est modus in rebus,* intrucat instituirea unei cai de atac ca modalitate de acces la justitie implica, de principiu, asigurarea posibilitatii de a o utiliza pentru toti cei care au un drept, un interes legitim, capacitate si calitate procesuala. De aceea, daca legiuitorul prevede obligativitatea reprezentarii si asistarii prin avocat in etapa procesuala a recursului, trebuie sa reglementeze un mecanism de natura a permite realizarea scopului legitim urmarit la standardul calitativ propus, fara a impune o sarcina excesiva partilor, indiferent de natura acesteia. In acest sens, Curtea retine ca prin efectul dispozitiilor criticate se produce un dezechilibru in defavoarea justitiabilului, in sensul ca acesta trebuie sa suporte costurile sau sanctiunile procedurale, dupa caz.

37. Cu privire la costurile financiare pe care le implica aceasta procedura in sarcina cetatenilor, Curtea retine ca, potrivit art. 486 alin. (2) teza intai din Codul de procedura civila, la cererea de recurs se va atasa dovada achitarii taxei de timbru, al carui cuantum este stabilit prin Ordonanta de urgenta a Guvernului nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru, publicata in Monitorul Oficial al Romaniei, Partea I, nr. 392 din 29 iunie 2013. Aceasta prevede la art. 24 alin. (1) ca recursul impotriva hotararilor judecatoresti se taxeaza cu 100 lei daca se invoca unul sau mai multe dintre motivele prevazute la art. 488 alin. (1) pct. 1K7 din Codul de procedura civila, iar in cazul in care se invoca incalcarea sau aplicarea gresita a normelor de drept material [art. 488 alin. (1) pct. 8], pentru cereri si actiuni evaluabile in bani, recursul se taxeaza cu 50% din taxa datorata la suma contestata, dar nu mai putin de 100 lei. In aceeasi ipoteza, pentru cererile neevaluabile in bani, se taxeaza cu 100 lei. La fel se taxeaza si cererile: pentru exercitarea recursului impotriva hotararilor prin care s-a respins cererea ca prematura, inadmisibila, prescrisa sau pentru autoritate de lucru judecat; prin care s-a luat act de renuntarea la dreptul pretins sau la renuntarea la judecata; prin care se consfinteste invoiala partilor, se taxeaza cu 50 lei [art. 25 alin. (2)]. Cererea pentru exercitarea caii de atac care vizeaza numai considerentele hotararii se timbreaza, in toate situatiile, cu 100 lei.

38. Asadar, Curtea retine ca prin aplicarea textelor de lege criticate, pe langa cheltuielile ocazionate de plata acestor taxe, cetateanului i s-a impus obligatia formularii si sustinerilor cererilor in recurs prin avocat, ceea ce presupune noi cheltuieli K suplimentare K in sarcina sa.

39. Prin urmare, Curtea trebuie sa analizeze in ce masura aceste cheltuieli care nu fac obiectul platii serviciului justitiei prestat de catre instantele judecatoresti pot intra sub incidenta ajutorului public judiciar, astfel cum acesta este reglementat prin Ordonanta de urgenta a Guvernului nr. 51/2008, precum si sfera cetatenilor care pot beneficia de acest ajutor. O atare analiza este necesara pentru a se putea determina daca statul a reglementat o procedura de asistenta judiciara corespunzatoare cu noile cerinte procedural civile impuse in vederea garantarii accesului efectiv la calea de atac a recursului (a se vedea *mutatis mutandis* Hotararea Curtii Europene a Drepturilor Omului din 17 iulie 2012, pronuntata in Cauza *Muscat impotriva Maltei,* paragraful 46).

40. Curtea constata ca obligatia reprezentarii prin avocat in etapa procesuala a recursului prevazuta de Codul de procedura civila a fost corelata cu dispozitiile Ordonantei de urgenta a Guvernului nr. 51/2008 privind ajutorul public judiciar in materie civila, publicata in Monitorul Oficial al Romaniei, Partea I, nr. 327 din 25 aprilie 2008, aprobata cu modificari si completari prin Legea nr. 193/2008, publicata in Monitorul Oficial al Romaniei, Partea I, nr. 723 din 24 octombrie 2008, cu modificarile si completarile ulterioare, precum si cu cele ale art. 71K73 din Legea nr. 51/1995 pentru organizarea si exercitarea profesiei de avocat, republicata in Monitorul Oficial al Romaniei, Partea I, nr. 98 din 7 februarie 2011, cu modificarile ulterioare. Potrivit acestor reglementari, orice persoana fizica poate beneficia de ajutor public judiciar sub forma asistentei prin avocat in cauze civile, comerciale, administrative, de munca si asigurari sociale, precum si in alte cauze, cu exceptia celor penale. Ajutorul public judiciar se poate acorda separat sau cumulat si nu poate depasi in cursul unui an suma maxima echivalenta cu 10 salarii minime brute pe tara. Sumele reprezentand ajutorul public judiciar se acorda in intregime de catre stat in situatia persoanelor al caror venit mediu net lunar pe membru de familie (in ultimele doua luni) se situeaza sub 300 lei, si in valoare de 50% in situatia in care venitul se situeaza sub 600 lei. Potrivit art. 13 din Ordonanta de urgenta a Guvernului nr. 51/2008, ajutorul public judiciar pentru exercitarea unei cai de atac se poate acorda in urma unei noi cereri care se adreseaza instantei a carei hotarare se ataca, in mod obligatoriu, inauntrul termenului pentru exercitarea caii de atac. Termenul pentru exercitarea caii de atac se intrerupe o singura data, daca solicitantul depune in termen de cel mult 10 zile inscrisurile doveditoare. De asemenea, ajutorul public judiciar acordat sub forma asistentei prin avocat in etapa procesuala imediat anterioara recursului se extinde de drept pentru redactarea cererii si a motivelor de recurs, precum si pentru exercitarea si sustinerea acestuia.

41. Avand in vedere cele de mai sus, Curtea retine ca acordarea ajutorului public judiciar se refera la persoane care nu pot face fata din punct de vedere financiar cheltuielilor ocazionate de desfasurarea procedurilor judiciare si ale caror venituri se incadreaza in limitele de venit prevazute de Ordonanta de urgenta a Guvernului nr. 51/2008. Prin urmare, este evident ca ajutorul public judiciar vizeaza Spersoane aflate in dificultate materialaZ si se acorda Snumai in acele situatii in care cheltuielile certe sau previzibile pericliteaza intretinerea solicitantului si a persoanelor aflate in intretinerea sa. Situatia materiala se apreciaza in raport cu sursele de venit ale solicitantului si ale membrilor familiei, precum si cu obligatiile periodice pe care acestia le auZ (a se vedea, in acest sens, nota de fundamentare a Ordonantei de urgenta a Guvernului nr. 51/2008). Asadar, Curtea constata ca ajutorul public judiciar priveste o categorie redusa de cetateni, avand in vedere si faptul ca, pe langa limitele de venit stabilite, se poate beneficia de acest ajutor numai intr-o anumita limita in cursul unui an, limita ce se refera la toate formele de ajutor public judiciar, si nu doar la asistenta juridica prin avocat necesara pentru indeplinirea conditiei de admisibilitate a recursului. Or, obligativitatea reprezentarii si asistarii prin avocat in etapa procesuala a recursului se rasfrange asupra tuturor cetatenilor, chiar si asupra celor ale caror limite de venit nu se incadreaza in prevederile ordonantei de urgenta si care nu dispun intotdeauna de mijloace materiale pentru a plati un avocat. Astfel, ajutorul public judiciar nu isi gaseste incidenta si aplicarea in privinta cvasimajoritatii cetatenilor, ceea ce echivaleaza cu reducerea corespunzatoare

a patrimoniului lor, fara ca aceasta reducere sa reprezinte contravaloarea unui serviciu prestat de autoritatile statului. De aceea, ajutorul public judiciar nu poate fi considerat un remediu judiciar capabil sa asigure accesul tuturor cetatenilor la calea de atac a recursului. In consecinta, tinand cont de cele aratate, Curtea constata ca ajutorul public judiciar nu este un instrument apt sa surmonteze si sa corecteze inechitatile de fapt care pot aparea in urma aplicarii textelor legale criticate, din moment ce calea de atac a recursului se inchide definitiv pentru acesti justitiabili.

42. In consecinta, aceste cheltuieli obligatorii se alatura celor efectuate cu plata taxei judiciare de timbru, rezultand o sarcina disproportionata pentru cetateni, sarcina care, de altfel, se poate reflecta si asupra bugetului de stat. Or, de principiu, o asemenea sarcina financiara fiind suportata de justitiabil, creeaza un cadru juridic de natura a-l descuraja pe acesta sa apeleze la serviciul justitiei.

43. Asadar, concluzionand, Curtea, avand in vedere faptul ca dreptul de a obtine asistenta juridica nu este un drept absolut, constata ca sfera persoanelor care beneficiaza de acest sprijin este redusa in mod semnificativ prin limitele impuse de legea speciala, in conditiile in care calea de atac a recursului este deschisa tuturor persoanelor care au un interes in a o promova, interes care nu ar mai putea fi valorificat avand in vedere costurile promovarii unei asemenea proceduri. Curtea retine ca statul nu a reusit sa implementeze un mecanism coerent si eficient care sa asigure posibilitatea efectiva a cetatenilor de a recurge la calea de atac a recursului. In acest context, Curtea apreciaza ca in vederea atingerii standardului de crestere a calitatii actului de justitie pe care legiuitorul si l-a propus, trebuie stabilite remedii corelative obligatiilor impuse justitiabililor pentru a nu ingreuna situatia procesuala si financiara a acestora. In acest sens, statul are obligatia de a reglementa masuri pozitive pentru a asigura caracterul efectiv al dreptului de acces liber la justitie (a se vedea, in acest sens, Hotararea Curtii Europene a Drepturilor Omului din 9 octombrie 1979, pronuntata in Cauza *Airey impotriva Irlandei,* paragraful 25); in consecinta, acesta trebuie sa prevada un mecanism de asistenta judiciara pentru a asigura accesul efectiv la instanta, atunci cand este reglementata obligativitatea asistentei prin avocat (a se vedea, in acest sens, hotararile Curtii Europene a Drepturilor Omului din 9 octombrie 1979, pronuntata in Cauza *Airey impotriva Irlandei,* paragraful 26, si din 25 iunie 2013, pronuntata in Cauza *Anghel impotriva Italiei,* paragraful 51).

44. De asemenea, in timp ce accesul liber la justitie apartine persoanei care se considera vatamata, dreptul la aparare apartine oricarei persoane, inclusiv intimatului din procesul civil, atunci cand este promovata calea de atac a recursului. In aceasta situatie, implicit intimatul, care nu are interes in exercitarea acestei cai de atac, are obligatia de a incheia un contract de asistenta juridica cu un avocat in vederea redactarii si depunerii intampinarii, situatie in care si acesta poate beneficia de ajutor public judiciar, in conditiile legii speciale.

45. Prin urmare, desi teoretic statul permite accesul la justitie, practic persoana interesata nu se poate adresa judecatorului. Or, cum drepturile fundamentale trebuie garantate intr-o maniera concreta si reala, iar nu iluzorie si teoretica, imposibilitatea concreta de sesizare a unei instante de catre persoana interesata constituie o incalcare a dreptului acesteia de acces la justitie (a se vedea, in acest sens, Hotararea Curtii Europene a Drepturilor Omului din 9 octombrie 1979, pronuntata in Cauza *Airey impotriva Irlandei,* paragraful 25).

46. Mai departe, Curtea trebuie sa ia in considerare ca exceptiile de neconstitutionalitate au fost ridicate in dosare legate de materia contenciosului administrativ. In aceasta materie, spre deosebire de dreptul comun unde hotararile pronuntate in prima instanta pot fi atacate cu apel cu toate consecintele care decurg din aceasta, Curtea observa ca, potrivit art. 7 alin. (3) din Legea nr. 76/2012 pentru punerea in aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedura civila, publicata in Monitorul Oficial al Romaniei, Partea I, nr. 365 din 30 mai 2012, legiuitorul a optat pentru mentinerea caii de atac a recursului, si nu pentru inlocuirea acestuia cu calea de atac a apelului. In lumina noului Cod de procedura civila, recursul in materia contenciosului administrativ este esentialmente diferit de recursul exercitat in aceasta materie in vechea reglementare, care permitea, de principiu, examinarea cauzei sub toate aspectele pe calea recursului. Asadar, ca urmare a acestei excluderi, *hotararile primei instante date in* litigiile de contencios administrativ *raman a fi supuse in continuare recursului.* Prin efectul dispozitiilor legale criticate in materia contenciosului administrativ se ajunge la situatia in care partile care sunt lipsite de calea de atac a apelului sa fie obligate sa formuleze recursul numai prin intermediul unui avocat (cu exceptiile prevazute de lege, in cazul persoanelor care au studii juridice).

47. Mai mult, intrucat termenul de formulare a recursului in materia contenciosului administrativ este de 15 zile de la data comunicarii, fata de termenul de recurs de 30 de zile din dreptul comun, obligatia prevazuta de dispozitiile legale criticate reprezinta o cerinta nerezonabila impusa cetateanului, in contextul in care, in termenul mentionat, acesta trebuie sa gaseasca resursele financiare sau sa depuna diligentele necesare, respectiv formularea unei cereri insotite de toate inscrisurile doveditoare ale veniturilor, potrivit Ordonantei de urgenta a Guvernului nr. 51/2008, pentru a putea exercita calea de atac a recursului.

48. Asadar, legiuitorul are indreptatirea constitutionala de a considera materia contenciosului administrativ ca fiind una aparte, cu reguli specifice, inclusiv in ceea ce priveste stabilirea cailor de atac, insa acesta nu poate ignora aplicarea art. 21 din Constitutie referitor la accesul liber la justitie, pentru ca in caz contrar acesta ar deveni un drept iluzoriu si teoretic.

49. De asemenea, Codul de procedura civila a prevazut situatii in care anumite hotarari judecatoresti pot fi atacate doar cu recurs, cum ar fi hotararile pronuntate in cazurile expres prevazute de lege: *renuntarea la judecata (art. 406), renuntarea la caile de atac (art. 410), hotararea de suspendare (art. 414), hotararea de perimare (art. 421), hotararea de recunoastere a pretentiilor (art. 437)* sau *hotararea de consfintire a tranzactiei (art. 440).* Nici in aceste cazuri conditiile impuse prin dispozitiile legale criticate nu sunt justificate, deoarece in asemenea situatii partea care formuleaza recurs urmareste, in fapt, sa supuna controlului de legalitate hotararea atacata, iar pentru aceasta instanta de recurs trebuie sa-si manifeste rolul activ.

50. In concluzie, Curtea constata ca masura reprezentarii si asistarii prin avocat in etapa procesuala a recursului nu este proportionala cu scopul urmarit de legiuitor, avantajul public fiind nesemnificativ in raport cu gradul de afectare a drepturilor si libertatilor fundamentale ale individului, respectiv cele consacrate de art. 21 si art. 24 din Constitutie.

51. Astfel cum a remarcat Curtea la paragrafele 44 si 50 din prezenta decizie, dispozitiile legale criticate au afectat si dreptul la aparare din perspectiva intimatului ca o consecinta a exercitarii dreptului de acces liber la justitie realizat de recurent. Insa, dispozitiile legale criticate incalca art. 24 din Constitutie, garantie a dreptului la un proces echitabil (a se vedea, in acest sens, Decizia nr. 80 din 16 februarie 2014, publicata in Monitorul Oficial al Romaniei, Partea I, nr. 246 din 7 aprilie 2014), si din perspectiva recurentului din moment ce aceasta dispozitie constitutionala nu vizeaza doar apararea in procesul desfasurat

in fata primei instante de judecata, ci si dreptul de aparare prin exercitarea cailor legale de atac impotriva unor constatari de fapt sau de drept ori unor solutii adoptate de o instanta de judecata care sunt considerate gresite de catre una sau alta din partile din proces. In situatia in care partea interesata este impiedicata sa exercite calea de atac, aceasta nu-si va putea valorifica si apara drepturile in fata instantei de recurs (a se vedea, in acest sens, Decizia nr. 482 din 9 noiembrie 2004).

52. Mai mult, Curtea retine ca obligatia reprezentarii si asistarii prin avocat pentru exercitarea recursului echivaleaza, pe de o parte, cu transformarea continutului acestui drept fundamental intr-o conditie de admisibilitate a exercitarii unei cai de atac, iar, pe de alta parte, cu convertirea acestui drept intr-o obligatie, ceea ce afecteaza substanta dreptului la aparare astfel cum este configurat in Constitutie. Or, legiuitorul nu poate da dreptului la aparare garantat de Constitutie valente care, practic, contravin caracterului sau de garantie a dreptului la un proces echitabil.

53. De altfel, Curtea Constitutionala remarca faptul ca asupra problemei specifice supuse dezbaterii in cauzele de fata Curtea Europeana a Drepturilor Omului a avut o pozitie nuantata, determinata de necesitatea respectarii art. 6 paragraful 1 din Convention. Astfel, prin Hotararea din 22 martie 2007, pronuntata in Cauza *Staroszczyk impotriva Poloniei,* instanta de la Strasbourg a statuat ca modul in care art. 6 paragraful 1 din Convention se aplica in cazul curtilor de apel sau de casatie depinde de caracteristicile speciale ale procedurilor in cauza si trebuie tinut cont de intregul sistem juridic intern si de rolul Curtii de Casatie in cadrul acestui sistem. Avand in vedere natura speciala a rolului Curtii de Casatie, care este limitat la a analiza daca legea a fost aplicata in mod corect, Curtea de la Strasbourg a acceptat ca procedura din fata Curtii de Casatie poate sa fie mai formala (paragraful 126). Astfel, cerinta ca reclamantul sa fie reprezentat de un avocat calificat in fata Curtii de Casatie nu poate fi, prin ea insasi, contrara art. 6 din Convention. Cerinta este compatibila cu caracteristicile unei curti supreme ca cea mai inalta curte care examineaza apelurile/recursurile din punctul de vedere al legii, acest lucru fiind o caracteristica legala comuna in statele membre ale Consiliului Europei (paragraful 128). In acelasi sens, Curtea s-a pronuntat si prin Hotararea din 25 iunie 2013, in Cauza *Anghel impotriva Italiei,* paragraful 54. Totusi, Curtea de la Strasbourg a subliniat ca o interpretare stricta a regulilor procedurale il poate priva pe reclamant de dreptul de acces la justitie. Acest drept poate fi afectat atunci cand regulile inceteaza sa mai serveasca principiului securitatii juridice si unei bune administrari a justitiei, formand un fel de bariera ce il impiedica pe justitiabil sa supuna cazul sau pe fond de catre o curte competenta (Hotararea din 5 decembrie 2013, pronuntata in Cauza *Omerovic impotriva Croatiei,* nr. 2, paragraful 39).

54. Asadar, avand in vedere cele de mai sus, Curtea constata ca solutia legislativa criticata creeaza premisele transformarii liberului acces la justitie si a dreptului la aparare in drepturi iluzorii, fapt care nu este de natura sa conduca la consolidarea continua, fireasca, a statului de drept, ceea ce atrage neconstitutionalitatea acesteia.

55. Curtea invedereaza faptul ca ii revine legiuitorului sarcina ca, in temeiul art. 147 alin. (1) din Constitutie, sa puna de acord cu Legea fundamentala si cu prezenta decizie intreaga reglementare procesual civila a recursului, avand in vedere ca dispozitiile legale criticate din Codul de procedura civila referitoare la obligativitatea persoanelor fizice de a fi asistate si, dupa caz, reprezentate, sub sanctiunea nulitatii, numai de catre un avocat la redactarea cererii si a motivelor de recurs, precum si in exercitarea si sustinerea acestuia sunt contrare accesului liber la justitie si dreptului la aparare.

56. Pentru considerentele expuse mai sus, in temeiul art. 146 lit. d) si al art. 147 alin. (4) din Constitutie, precum si al art. 1K3, al art. 11 alin. (1) lit. A.d) si al art. 29 din Legea nr. 47/1992, cu majoritate de voturi,

CURTEA CONSTITUTIONALA

In numele legii

DECIDE:

Admite exceptia de neconstitutionalitate ridicata de Ion Trebuian, Onoriu Stoian si Dimitrie Crivinantu in dosarele nr. 2.270/115/2013, nr. 5.103/108/2013 si nr. 5.582/30/2013 ale Curtii de Apel Timisoara K Sectia contencios administrativ si fi scal, de Gheorghe Ibris in Dosarul nr. 4.906/118/2013 al Curtii de Apel Constanta K Sectia a II-a civila, de contencios administrativ si fiscal si de Mihai Chitu in Dosarul nr. 4.576/86/2013 al Curtii de Apel Suceava K Sectia a II-a civila, de contencios administr ativ si fiscal si constata ca dispozitiile din Codul de procedura civila cuprinse in art. 13 alin. (2) teza a doua, art. 83 alin. (3), precum si in art. 486 alin. (3) cu referire la mentiunile care decurg din obligativitatea formularii si sustinerii cererii de recurs prin avocat sunt neconstitutionale.

Definitiva si general obligatorie.

Decizia se comunica celor doua Camere ale Parlamentului, Guvernului, Curtii de Apel Timisoara K Sectia contencios administrativ si fiscal, Curtii de Apel Constanta K Sectia a II-a civila, de contencios administrativ si fiscal, Curtii de Apel Suceava K Sectia a II-a civila, de contencios administrativ si fiscal si se publica in Monitorul Oficial al Romaniei, Partea I.

Pronuntata in sedinta din data de 17 septembrie 2014.

PRESEDINTELE CURTII CONSTITUTIONALE
AUGUSTIN ZEGREAN

Magistrat-asistent,
Andreea Costin